



## BILDANDE AV NATURRESERVATET VINTERÅSEN I ÖREBRO KOMMUN

### BESLUT

Med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken förklarar Örebro kommun det område som utmärkts på bifogad karta som naturreservat. Reservatet har den avgränsning som framgår av bifogad karta och med de gränser som slutligen utmärks i fält.

Med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (1998:1252) fastställer Örebro kommun bifogad skötselplan med mål, riktlinjer och åtgärder för reservatets skötsel och förvaltning.

I enlighet med 2 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (1998:1252) ska Örebro kommun vara förvaltare av naturreservatet

### UPPGIFTER OM NATURRESERVATET

Reservatets namn:	Naturreservatet Vinteråsen
Kommun:	Örebro
Län:	Örebro
Lägesbeskrivning:	ca 13 km V om Örebro, omedelbart N, V och S om Latorpsbruk.
Församling/Socken:	Tysslinge församling
Terrängkarta:	10F NV Örebro och 10F SV Örebro
Fastighetskarta:	10F 4a och 10F 5a
Naturgeografisk region:	26. Skogslandet omedelbart söder om norrlandsgränsen
Kulturgeografisk region:	VI. Västra Närkes slättbygd
Area:	83,4 ha
Fastigheter och ägare:	Latorp 3:51, Värberg 3:7, delar av fastigheterna Värberg 1:12, 1:17, 2:5, 2:19 och 2:22, Grytsätter 1:34, Holmstorp 3:25, del av Holmstorp 2:7, del av Övratorp 1:1, del av Rastorp 1:1, delar av fastigheterna Östra Tomta 1:6 och 1:57, delar av fastigheterna Östra Via 1:8 och 1:31, delar av fastigheterna Säby 2:65 och 3:9 samtliga med Örebro kommun som ägare samt Grytsätter s:3 med samfällt ägande.

Förvaltare: Örebro kommun, Stadsbyggnad  
Tillsynsmyndighet Örebro kommun, Miljönämnd

## **SYFTE**

Syftet med bildandet av naturreservatet Vinteråsen är att utveckla ett tätortsnära rekreativområde samt att bevara och återskapa ett mycket rikt natur- och kulturlandskap. Landskapet innehåller en mängd värdefulla natur- och kulturmiljöer som ädellövskogar, kalkbarrskogar, beteshagar och rester av slätterängar på kalkrik mark. Målet ska vara att restaurera det äldre kulturlandskapet samt genom lämpliga åtgärder och skötsel förstärka landskapets ekologiska värden. Nya småvatten ska anläggas för att stärka populationen av större vattensalamander. Åtgärder ska vidtas för att gynna återetablering av den sällsynta orkidén guckusko. Spår efter forna tiders markanvändning, såsom odlingsrösen och stengärdesgårdar ska bevaras och vårdas. Nya stigstråk, entréer och rastplatser ska skapas för att göra området tillgängligt för besökare.

## **SKÄL FÖR BESLUTET**

Skyddet av Naturreservatet Vinteråsen är en viktig del av arbetet för att uppnå Örebro kommuns miljömål för Levande skogar och Ett rikt odlingslandskap. Området utgör riksintresse för naturvård och är mycket artrikt.

Naturreservatet ligger i direkt anslutning till samhällena Latorp och Vintrosa och ca en halvtimmes bussresa från Örebro. Under hösten 2009 asfalterades banvallen till Örebro vilket gjort området mycket tillgängligt för besökare. Naturreservatet ingår i ett större område som är klassat som riksintresse för naturvården (Latorpsplatån). Området angränsar till Naturreservatet Latorpsängar och till Sveaskogs Ekopark Kilsbergen. Reservatet är redan i dag välbesökt och välkänt för sin fina flora och förekomst av orkidén guckusko. Ett mer öppet och vårdat landskap med stor biologisk mångfald kommer att locka till promenader, utflykter och annat friluftsliv i tätortsnära natur. Latorpsområdet genomkorsas av ett flertal välanvända stigar och små brukningsvägar som kommer att bindas samman med hjälp av nya stigstråk.

Vinteråsen utgörs av ett mångformigt landskap med stora naturvärden knutna till områdets speciella geologi och långvariga kulturhistoria. Hela området vilar på en berggrund av sedimentära bergarter från kambrium-ordovicium som är lagrade ovanpå urberget. Överst finns ett lager med kalksten och närmast under detta finns alunskiffer, vilket satt sina spår i såväl naturen som områdets kulturhistoria. I naturreservatet finns en stor variation av naturtyper, med lövrika skogar, barrskogar, betesmarker och slätterängar. Kalken ger upphov till en frodig och artrik vegetation med en mängd kalkgynnade och kalkkrävande arter. Med den rika floran följer också en mångfald av svampar och djur. I naturreservatet har ett tiotal rödlistade arter (hotade) av kärlväxter och kryptogamer hittats. Svampfloran är unik för Sverige med flera extremt ovanliga arter och eventuellt en ny art för vetenskapen. Särskilt i fuktiga och kalkrika miljöer och på stammar av gamla lövträd är mossfloran mycket

rik, med arter som krusig ulota (*Ulotia crispa*), lerfickmossa (*Fissidens taxifolius*), fetbålmossa (*Aneura pinguis*) och parkhättemossa (*Orthotrichum pallens*).

Artrikedomen är också mycket stor bland svamparna och svampfloran är närmast unik för Sverige. Utvalda delar av området har inventerats i flera omgångar och ett 700-tal arter har hittats. Många av dessa arter är rödlistade. Minst två arter är troligen nya för vetenskapen (en fingersvamp och en kremla). Sällsynta svampar tillhör främst gruppen ”rikmarkssvampar” som t.ex. flockig puderskivling (*Cystolepiota adulterina*), violettfootad puderskivling (*C. bucknallii*) och många arter av fjällskivlingar (*Lepiota*).

Skogarna i området är mestadels dominerade av ädellövträd, vilket är ovanligt i Örebro län och på dessa nordliga breddgrader. Här finns en stor artrikedom bland trädslagen, med t.ex. ask, alm, ek, bok, lönn och hassel. Flera arter av bl.a. svampar, mossor och kärlväxter som förekommer i Latorps skogar är annars ovanliga i Örebro län. Här kan nämnas kungsspindelskivling (*Cortinarius elegantior*), krusig ulota (*Ulotia crispa*), skogsstarr och purpurknipprot. Bland fåglarna märks bl.a. bivråk, stenknäck och mindre hackspett. Med ökande ålder på skogen, ökad mängd död ved och en mestadels fri utveckling kommer dessa värden troligen att öka.

Den rika berggrunden har gett bördiga jordar, vilket har utnyttjats av människan långt tillbaka i tiden. Landskapet har här i stor utsträckning använts för slätter och bete och har varit långt mer öppet än det är i dag. I landskapet finns mängder av spår efter denna hävd, i form av t.ex. odlingsrösen, stengärdesgårdar och stora vidkroniga träd. I befintliga ängar och betesmarker, och som små rester i gläntor i skogarna, finns en rik hävdgynnad flora. Här hittar man många skyddsvärda arter, som t.ex. guckusko, S:t Pers nycklar, ormtunga, rosettjungfrulin, jordtistel och musseronvaxskivling (*Hygrophorus streptopus*). Med den rika floran följer bl.a. en rikedom av insekter. Särskilt bland fjärilarna är artrikedomen stor. Ett mål med naturreservatet är att utöka arealen slätterängar och betesmarker.

Områdets kulturhistoria är intressant, inte minst p.g.a. dess långa kontinuitet av hävd. Märkliga är också resterna efter Beate Christine Alunverk, som man hittar inom reservatet. Här påbörjades redan på 1700-talet brytning av alunskiffer. Ur alunskiffern utvanns alun, och som biprodukter fick man rödfärg och järnvitriol. Alunbruket vid brottet i Latorpsbruk var tidvis ett av de största i Sverige. I slutet av 1800-talet övergick man till framställning av bränd kalk, och i den processen utnyttjade man både kalk och skiffer. Verksamheten i Latorp lades ner i början av 1900-talet. (Lundegårdh, 1971, Stenlund och Oldén, 2001) De stora dagbrotten är i dag till största delen övervuxna med skog och delvis vattenfyllda. Här har det nu uppstått en starkt kuperad, vildvuxen och spännande natur. Kvar finns ruiner efter ugnar och andra byggnader i anslutning till det tidigare alun- och kalkverket.

## **RESERVATSFÖRESKRIFTER**

**För att tillgodose syftet med reservatet beslutar Örebro kommun med stöd av 7 kap 5,6 och 30 §§ miljöbalken om nedan angivna föreskrifter.**

**A. Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att förfoga över mark- och vattenområden inom reservatet.**

Utöver vad som annars gäller är det förbjudet att:

1. spränga, schakta, gräva eller bedriva täkt i någon form
2. anlägga nya vägar, stigar och rastplatser annat än de som anges i fastställd skötselplan
3. framdraga mark- eller luftledningar
4. uppföra helt ny byggnad eller annan fast anläggning annat än för pedagogiska syften eller rekreation
5. införa för trakten främmande växt- eller djurart
6. anordna upplag annat än tillfälligt i samband med områdets skötsel
7. använda kemiska bekämpningsmedel eller växtnäringsämnen
8. utföra avverkning, röjning eller annan skoglig åtgärd
9. bedriva jakt

Undantag från reservatsföreskrifterna:

1. Föreskrifterna utgör inte hinder för de åtgärder som erfordras för reservatets vård och skötsel.
2. Ovanstående föreskrifter utgör inte hinder för drift och underhåll av befintliga byggnader, vägar, stigar, kablar, ledningar och andra anläggningar. Planerade åtgärder som påverkar omgivande mark eller vegetation utanför det närmaste anläggningsområdet får utföras först efter samråd med förvaltaren av naturreservatet. I akuta fall (t.ex. strömvabrott eller vattenläcka) kan samråd ske i efterhand.
3. Stigar får dras om och rastplatser anläggas i naturreservatet om det inte motverkar syftet med beslutet
4. Jakt får endast bedrivas i form av skyddsjakt i samråd med tillsynsmyndigheten, Örebro kommuns Miljönämnd. Eftersök av skadat vilt får ske utan föregående samråd.

Föreskrifterna enligt 7 kap 5§ miljöbalken träder i kraft 2010-07-15.

**B. Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om skyldighet att tåla visst intrång**

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheterna förpliktas tåla de åtgärder som behövs för områdets vård och skötsel.

### **C. Ordningsföreskrifter enligt 7 kap 30 § miljöbalken**

Utöver vad som annars gäller är det för allmänheten förbjudet att:

1. förstöra eller skada fast naturföremål
2. medvetet skada växt- och djurliv (ex. gräva upp växter)
3. göra upp eld annat än på anvisad plats
4. ställa upp husvagn utan tillstånd från förvaltaren av naturreservatet
5. framföra motorfordon annat än på anvisade vägar
6. parkera annat än på anvisad plats
7. rida annat än på anvisade stigar/vägar/områden
8. sätta upp skylt eller liknande anordning annat än tillfälligt.

Undantag från reservatsföreskrifterna:

1. Motorfordon får användas av personer med rörelsenedsättning
2. Fast anordningar ex. orienteringskontroller eller snitslade spår kan anordnas efter samråd med förvaltaren av naturreservatet

Enligt 7 kap 30 § miljöbalken gäller ordningsföreskrifterna omedelbart efter att de trätt i kraft, även om de överklagas.

Ordningsföreskrifterna enligt 7 kap 30§ miljöbalken träder i kraft den 2010-07-15.

### **ÄRENDETS BEREDNING**

Latorp-Vintrosaområdets intressanta geologi och höga naturvärden är kända sedan långt tillbaka.

Naturreservatet Latorpsängar, som angränsar till Latorps naturreservat, bildades av länsstyrelsen i Örebro län enligt beslut 1985.

De i naturreservatet ingående delarna Magasinshagen-Bäckatorpshagen (80:48) och Hagbyängen (80:50) anges ha mycket höga naturvärden i Naturvårdsöversikt för Örebro län (Ekholm-Pehrson m.fl., 1984). (Latorpsängarna 80:46, Övratorps askskog 80:41) Magasinshagen (80:45, klass 4) och Hagbyäng (80:47, klass 2) inventerades i Ängs- och hagmarksinventeringen i Örebro län 1995 (Länsstyrelsen i Örebro, publ. nr. 1995:15). (Latorpsäng 80:46, klass 1) En landskapsekologisk plan gjordes över Latorp-Vintrosaområdet 1998-1999, med förslag till markanvändning och skötsel (Gustafson, 1999). I denna ingår i stort sett hela Latorps naturreservat.

Ett flertal inventeringar har på senare år gjorts i Latorp, bl.a. av kärlväxter, svampar, mossor, lavar, landmollusker, fjärilar, groddjur och fåglar. Samtliga dessa inventeringar berör delar av det aktuella naturreservatet. Alla dessa inventeringar är ense om att det finns mycket stora bevarandevärden i området.

Områdets naturvärden redovisas i den gällande (2002) och kommande översiktsplanen för Örebro kommun. Latorpsområdet anges vara intressant för

utvecklande av naturvård och friluftsliv: ”Rekreations- och naturvärden i riksintresseområdet Vintrosa-Latorp bevaras och utvecklas.”

Örebro kommun äger sedan tidigare flera av fastigheterna i naturreservatet. I några av dessa har naturvårdsåtgärder satts in, för att t.ex. återskapa och hävda värdefulla ängs- och hagmarker.

Sveaskogs Ekopark Kilsbergen invigdes 2007. Den sydöstra delen av ekoparken angränsar till Latorps naturreservat. Stora delar av ekoparkens Latorpsdel kommer att avsättas för naturvård, vilket främst innebär skog för fri utveckling och restaurering av ängs- och hagmarker.

### **KOMMUNENS BEDÖMNING**

Örebro kommun bedömer att ett naturreservat i det aktuella området är förenligt med kommunens översiktsplan och med hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap miljöbalken.

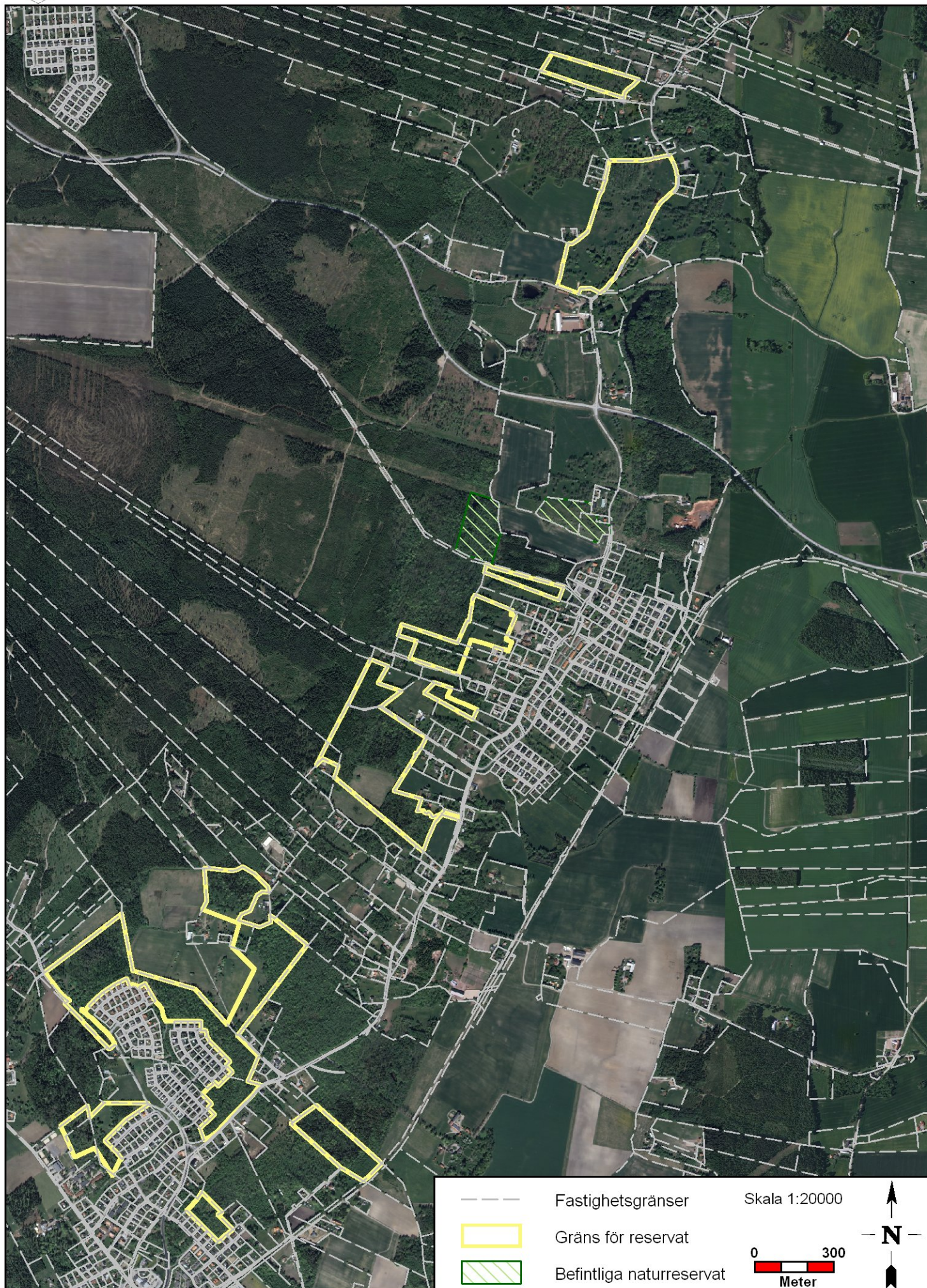
Örebro kommun finner vid en vägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § miljöbalken att det för att skydda och bevara ovanstående naturvärden finns skäl att besluta om att bilda ett naturreservat i området samt att förordna om föreskrifter för att skydda området samt att fastställa en skötselplan. För att uppnå det starka skydd som behövs för områdets naturvärden bör föreskrifterna bl.a. omfatta förbud mot såväl exploateringsföretag som skogsbruk.

Beslut i detta ärende har fattats av kommunfullmäktige.

### **Bilagor**

1. Gränser för Naturreservatet Vinteråsen

Detta beslut kan överklagas till länsstyrelsen enligt 19 kap 1§ Miljöbalken.





## SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET VINTERÅSEN I ÖREBRO KOMMUN

### 1. Syfte

Syftet med bildandet av Naturreservatet Vinteråsen är att utveckla ett tätortsnära rekreativområde samt att bevara och återskapa ett mycket rikt natur- och kulturlandskap. Landskapet innehåller en mängd värdefulla natur- och kulturmiljöer som ädellövskogar, kalkbarrskogar, beteshagar och rester av slätterängar på kalkrik mark. Målet ska vara att restaurera det äldre kulturlandskapet samt genom lämpliga åtgärder och skötsel förstärka landskapets ekologiska värden. Nya småvatten ska anläggas för att stärka populationen av större vattensalamander. Åtgärder ska vidtas för att gynna återetablering av den sällsynta orkidén guckusko. Spår efter forna tiders markanvändning, såsom odlingsrösen och stengärdesgårdar ska bevaras och vårdas. Nya stigstråk, entréer och rastplatser ska skapas för att göra området tillgängligt för besökare.

### 2. Beskrivning

#### 2.1 Administrativa data

<b>Objektnamn</b>	Naturreservatet Vinteråsen
<b>Skyddsform</b>	Naturreservat
<b>Beslutsdatum</b>	2010-05-26
<b>Läge</b>	Ca 13 km V om Örebro, omedelbart N, V och S om Latorpsbruk.
<b>Län</b>	Örebro
<b>Kommun</b>	Örebro
<b>Församling/Socken</b>	Tysslinge församling
<b>Terrängkarta</b>	10F NV Örebro och 10F SV Örebro
<b>Fastighetskarta</b>	10F 4a och 10F 5a
<b>Fastigheter</b>	Örebro kommun
<b>Markägare</b>	Örebro kommun
<b>Förvaltare</b>	Örebro kommun, Stadsbyggnad
<b>Tillsynsmyndighet</b>	Örebro kommun, Miljönämnd
<b>Naturgeografisk region</b>	26. Skogslandet omedelbart söder om norrlandsgränsen
<b>Kulturgeografisk region</b>	VI. Västra Närkes slättbygd
<b>Total area</b>	83,4 ha



## 2.2 Naturförhållanden

Naturreservatet Vinteråsen utgörs av ett mångformigt landskap med stora naturvärden främst knutna till och beroende av områdets speciella geologi och långvariga kulturhistoria. Naturreservatet ingår i ett större område som är klassat som riksintresse för naturvården.

### *Geologi*

Naturreservatet ligger i östra kanten av den så kallade Latorpsplatån som bildar en terrass mellan Kilsbergen i öster och Närkeslätten i väster. Då detta område legat skyddat öster om Kilsbergsförkastningen har flera sedimentära berglager som eroderats bort på slätten, här blivit kvarlämnade. Ovanpå det underliggande urberget finns lager med sandsten (underkambrium), slamsten (mellankambrium), alunskiffer (överkambrium) och kalksten (underordovicium). Bergarterna täcks i de västra delarna av ytligt svallad, blockfattig morän. I de lägre liggande östra delarna täcks berget av moränlera. Moränlagren är, särskilt i öster tunna och på några enstaka platser ligger berget i dagen. Block av kalk och andra bergarter finns utspridda i landskapet. Dessutom finns ett flertal dagbrott där man brutit alunskiffer och kalksten längs Latorpsplatån och även inom naturreservatet. De flesta brotten är i dag vattenfyllda, men i några kan man tydligt se de olika varven av berglager.

Vegetationen i området är tydligt påverkad av den kalkrika berggrunden och moränen. Detta är särskilt tydligt i de östra delarna, men avtar åt väster i och med att moränlagren blir tjockare. I två av de gamla skiffer- och kalkbrotten som ingår i reservatet sker i dag omfattande kalktuffbildning, på platser där kalkhaltigt vatten sipprar över brottytorna.

### *Biologi*

Större delen av det som i dag är skog, planteringar eller buskmarker ligger på tidigare hävdade kulturmarker. I Latorp har länge funnits vidsträckta ängs- och betesmarker. Påtagliga spår efter tidigare hävd finns överallt i landskapet, i form av bl.a. odlingsrösen, stengärdesgårdar och diken. I markfloran hittar man en mängd hävdgynnade arter bland kärlväxter och svampar, särskilt i allttjämt hävdade marker, och i gläntor och bryn i skogarna.

Den kalkrika berggrunden i området har generellt gett upphov till en mycket frodig och artrik vegetation. I skogarna är rikedomerna på trädslag påfallande. Ofta dominerar ask och alm, men här finns också ek, lönn, hassel, bok, asp, vårtbjörk, gråal, klibbal, rönn, säl, oxel, fågelbär, hägg, gran och tall. I några delar av reservatet domineras trädskiktet av gran. Även i buskskiktet är artrikedomen stor, med arter som t.ex. skogstry, brakved, tibast och olvon. I skogarnas fältskikt hittar man typiska arter som trolldruva, ormbär, hässleklocka, nässelklocka, stinksyska, vitsippa, blåsippa, vårärt, nästrot, hässlebrodd och skogsstarr. Områdets tidigare markanvändning gör att skogarna här sällan är äldre än ca 100 år. En del av skogarna som finns i dag har dock i stort sett lämnats orörda under denna tid av igenväxning, och innehåller på sina ställen en hel del död ved. Den döda veden är viktigt för en artrikedom bland t.ex. svampar, lavar, ryggradslösa djur, groddjur och fåglar.

Här och var i skogarna står äldre, grövre och bredkronade träd som har vuxit upp i ett betydligt mer öppet landskap. Dessa stora träd hittar man också i betesmarker och

ängar med befintlig hävd. Utöver ask och ek hittar man t.ex. lönn, lind, alm, bok, oxel och hästkastanj. På många av dem kan man se spår av tidigare lövtäkt. På dessa gamla och grova träd finns ofta en rik epifytflora, särskilt i solbelysta lägen. Här hittar man arter som ekpricklav, klotterlav, kyrkogårdslav och grå vårtlav. De stora och bredkronade träd som står i skogen eller i lägen där andra träd och buskar växer in i deras kronor, hotar att dö en för tidig död om de inte röjs fram. En rik epifytflora missgynnas av att stammen skuggas av buskar och sly.

I hela reservatet finns rester kvar av det tidigare dominerande kulturlandskapet med slåtterängar och betesmarker. Några områden har hållits öppna kontinuerligt. I de små slåtterängsresterna hittar man redan i dag en rik flora med arter som rosettjungfrulin, jordtistel, ormtunga, rödkämpar, darrgräs och gullviva. Bland buskarna som gynnas av ett mer öppet landskap hittar man bl.a. hagtorn, getapel, olvon och rosor. På de platser där man påbörjat en försiktig restaurering av tidigare hävdade marker har floran svarat snabbt; många växter ligger och väntar på gynnsamma förhållanden i den fröbank som bildats nere i marken under tidigare perioder av hävd. Även i områdets betesmarker är artrikedomen stor med ett flertal hävdgynnade arter bland växterna. I de betesmarker som är mer eller mindre gödselpåverkade finns ofta en fin flora kvar i kanter och i mer stenbundna ytor.

Orkidétrikedomen är tämligen stor i området, med arter som S:t Pers nycklar, skogsknipprot, purpurknipprot, tvåblad, nästrot och nattviol. En art som tidigare varit vanlig i Latorpsområdet, men p.g.a. igenväxning, plockning och uppgrävning nästan har försvunnit, är den stora orkidén guckusko. Den har nu återinplanterats på några platser inom Naturreservatet Vinteråsen och det angränsande naturreservatet Latorpsängarna.

Särskilt i fuktiga och kalkrika miljöer och på stammar av gamla lövträd är mossfloran mycket rik, med arter som krusig ulota (*Ulota crispa*), lerfickmossa (*Fissidens taxifolius*), fetbålmossa (*Aneura pinguis*) och parkhättemossa (*Orthotrichum pallens*). Artrikedomen är också mycket stor bland svamparna. I områdets skogar, lundar, ängar och betesmarker hittar man arter som grå larvklubba (*Cordyceps entomorrhiza*), kungsspindelskivling (*Cortinarius elegantior*), lutvaxskivling (*Hygrocybe nitrata*) och musseronvaxskivling (*Hygrophorus streptopus*).

Bland kärlväxter och kryptogamer hittar man i området ett tiotal rödlistade arter. Flera delar av reservatet är klassade som nyckelbiotop med ädellövskog eller lövnaturskog.

Växtrikedomen och det omväxlande landskapet bidrar till att artrikedomen också är stor i andra artgrupper. T.ex. är rikedomerna på fjärilar stor. I det angränsande naturreservatet Latorpsängarna gjordes 1970-1971 en inventering av fjärilar, med fynd av hela 263 arter. Bland dessa kan nämnas eldsnabbvinge (*Thecla betulae*), liten blåvinge (*Cupido minimus*) och svartfläckig glanssmygare (*Carterocephalus silvius*). Fjärilarna trivs särskilt i det öppna och hävdade landskapet med en mångfald av nektarrika blommor. En artgrupp som gynnas av kalktrikedomen är landmolluskerna. Det senare blir väldigt påtagligt när man ser mängden av vinbergssnäckor (*Helix pomatia*) i hela området. Bland fåglarna finns arter som trivs i lundar och ädellövskogar, t.ex. grönsångare, härmsångare, stenknäck och skogsduva. Här finns arter

som fördrar de mer öppna kulturmarkerna, såsom törnskata, törnsångare, stare och hämpling, och arter som gillar igenväxande buskmarker, som t.ex. näktergal, kärrensångare och gårdsmyg. En annan art som gillar buskmarker, med t.ex. björnbär, hallon och örnbräken, är hasselmusen som nyligen har påträffats strax norr om reservatet.

I reservatets närhet finns flera småvatten där den större vattensalamandern (*Triturus cristatus*) fortplantar sig. Naturreservatet innehåller idealiska landmiljöer för arten, med sina ädellövskogar, naturliga betesmarker, stengärdesgårdar och stenrosen. Det här tillsammans med att det finns bra platser för att anlägga nya småvatten, gör reservatet till ett bra område att utveckla ett småvattenlandskap med en mosaik av småvatten och bra landmiljöer. Det gynnar inte bara den större vattensalamandern och andra groddjur utan också flera andra arter.

Naturreservatet Vinteråsen angränsar till naturreservatet Latorpsängarna och till den sydostligaste delen av Sveaskogs Ekopark Kilsbergen. De tre delarna kommer tillsammans att bilda ett stort sammanhängande naturområde, med ädellövskog omväxlande med kulturmarker. Det här ger en sällsynt möjlighet att arbeta med naturvård och landskapsplanering i en större skala, där det finns utrymme för en mosaik av naturtyper och där olika mindre värdekärnor binds samman till en helhet. Naturen i det framtida landskapet i Latorp kommer troligen att i stora delar likna den som fanns här i mitten av 1800-talet.

### **2.3 Historisk och nuvarande markanvändning**

Latorpsplatåns berggrund har varit en eftertraktad råvara. På flera platser finns öppna kalkgruvor av varierande storlek. I dag är de flesta av dessa inaktiva och vattenfyllda. I Latorpsbruk påbörjades brytning av alunskiffer i slutet av 1700-talet. Ur alunskiffern utvanns alun, som i sin tur användes bl.a. som garvningsmedel och betningsmedel för tyger. Som biprodukter vid framställningen fick man också rödfärg och järnvitriol (Stenlund och Oldén, 2001). Alunbruket vid brottet i Latorpsbruk var tidvis ett av de största i Sverige (Lundegårdh, 1971). I slutet av 1800-talet övergick man till framställning av bränd kalk, och i den processen utnyttjade man både kalk och skiffer. Dessa varvades i öppna fältugnar, varefter den oljerika skiffern antändes. Ur kalkstenen bildades av värmen bränd kalk. Verksamheten i Latorp lades ner i början av 1900-talet (Lundegårdh, 1971). I reservatet finns i dag rester kvar från denna process i form av rödfyrshögar, restprodukten från kalkbränningen. I dessa har det skett en viss täktverksamhet under senare år. Dessutom finns rester kvar av ugnar och andra byggnader i anslutning till de tidigare alun- och kalkbruken, särskilt i östra delen av naturreservatet. Här finns också markerade leder och informationstavlor som beskriver den spännande industrihistorien. De stora dagbrotten är i dag till största delen övervuxna med skog och delvis vattenfyllda. Här har det nu uppstått en starkt kuperad, vildvuxen och spännande natur.

Kalkrikedomen och gynnsamma klimatologiska förhållanden har gett bra grund för bördiga betes-, slåtter- och odlingsmarker, som utnyttjats långt tillbaka i tiden. Värdefulla rester av äldre kulturlandskap med lång kontinuitet av hävd i form av

slätter och bete finns kvar på några ställen i reservatet. Överallt i landskapet finns strukturer som vittnar om tidigare markanvändning, t.ex. odlingsrösen, stengärdesgårdar, diken och grova bredkronade träd.

1800-talets kulturlandskap var brukat av människan i större omfattning än dagens. Därigenom var landskapet ett långt mer öppet landskap, med stora slätterängar, hagmarker, åkrar och bete på utmarkerna. Det som tidigare var ett småskaligt brukat kulturlandskap har i dag till stora delar vuxit igen och omvandlats till skog och till viss del bebyggt. Genom att restaurera forna hävdade marker och röja fram spåren från tidigare hävd, kommer ett landskap att växa fram som till stora delar liknar ett Närke från förr.

## 2.4 Bevarandevärden för friluftslivet

Naturreservatet ligger i direkt anslutning till samhällena Latorp och Vintrosa. Reservatet ligger nära flera busshållplatser med kollektivtrafik till bl.a. Örebro, som ligger ca en halvtimmes bussresa bort. Området är redan i dag välbesökt och välkänt för sin fina flora och förekomst av guckusko, och dessa värden kommer att utvecklas. Ett mer öppet och vårdat landskap med stor biologisk mångfald kommer att locka till promenader, utflykter och annat friluftsliv i tätortsnära natur. Vinteråsen genomkorsas av ett flertal välanvända stigar, vandrings- och cykelleder.

## 2.5 Pedagogiska bevarandevärden

Närheten till Vintrosa och Latorps tätorter och skolor gör naturreservatet lämpligt som undervisningsobjekt för skolklasser. Området kan med fördel användas inom undervisning vid t.ex. Örebro universitet och för vetenskapliga studier. I reservatet kommer det att finnas värdefulla studieobjekt i form av den rika biologiska mångfalden, i det restaurerade och välhävdade kulturlandskapet och i resterna efter den storskaliga alun- och kalkutvinningen.

## 2.6 Litteratur

- Cederberg, B. och Löfroth, M. (red.). 2000. *Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Gustafson, D. 1999. *Landskapsekologisk plan över Latorp-Vintrosaområdet i Örebro kommun*. Examensarbete 20p. Umeå universitet och Örebro kommun.
- Gärdenfors, U. 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005. The 2005 red list of Swedish species*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Hellberg, E., Gustafson, D., Malmgren, J.C. och Rygne, H. 2004. *Större vattensalamander (Triturus cristatus) i Örebro län: Inventering 2003 och*

*sammanställning av kända lokaler 1989-2003. Länsstyrelsen i Örebro län, publikation 2003:26*

- Kaufmann, H. 2004. *Svampar i skogarna omkring Latorps naturreservat*. Opublicerad.
- Lundegårdh, P.H. 1971. *Nyttosten i Sverige*. Almqvist & Wiksell förlag AB, Stockholm.
- Länsstyrelsen i Örebro län. 1984. *Naturvårdsöversikt Örebro län, område 80:41, 80:46, 80:47, 80:48 och 80:50*. Publ. nr 1984:5.
- Länsstyrelsen i Örebro län. 1995. *Inventering av ängs- och hagmarker i Örebro län norra delen, objekt 80:45, 80:46 och 80:47*. Publ. nr 1995:15.
- Länsstyrelsen i Örebro län. 2006. *Reviderad skötselplan för naturreservatet Latorpsängarna*.
- Löfgren, L. 1998. *Latorp. Botanisk inventering*. Stadsbyggnadskontoret, Örebro kommun.
- Löfgren, L., Kaufmann, H. och Wilhelmson, J. 2003. *Latorps ängar. Kärlväxter, mossor, lavar, kransalger*. Örebro kommun, Stadsbyggnad. Opublicerad.
- Naturvårdsverket. 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000*. Naturvårdsverket förlag, Stockholm.
- Nerikes Entomologiska Sällskap, 1971. *Fjärilsinventeringen i Latorp 1970-71*. Opublicerad.
- Skogsstyrelsen, Skogens pärlor, <http://skogsstyrelsen.se/epi/epi4/templates/SNormalPage.aspx?id=12524>. Information hämtad i februari 2010.
- Stenlund, J. och Oldén, G. 2001. *Rödfötter och guckuskor. En vandring i spåren efter Beate Christine Alunverk*. Latorps byalag, Örebro.
- Stenlund, J. 2003. *Revealing the history and identity of the remains of Beate Christine Alum works. A GIS based analysis*. Department of computer and information science (IDA), Linköpings universitet.
- Stenlund, J. 2003. *Evaluating the consequences of landscape change for biodiversity using focal species and GIS*. Examensarbete 20p, Department of computer and information science (IDA), Linköpings universitet.

## PLANDEL

### 3 Allmän målsättning

Målsättningen med reservatet är att successivt återskapa, hävda och vårda ett kulturlandskap som liknar det som fanns i området vid 1800-talets mitt. Det innebär bland annat restaurering och nyanläggning av ängsmarker med rik flora och insektsfauna. En målsättning är också att i vissa delar behålla ädellövskog eller granskog under fri utveckling, som med tiden utvecklas till mer naturskogslika förhållanden. I ädellövskogarna ska ädellöv vid behov gynnas på bekostnad av barrträd. I naturreservatet ska det hela tiden finnas en rik mängd och en kontinuitet av grövre och äldre träd.

Guckuskon ska genom utplantering och landskapsvård återfå en större del av sin tidigare utbredning i Latorp. Större vattensalamander ska vandra in och etablera sig i naturreservatet tack vare anläggande av småvatten i lämpliga lägen och bevarande av gynnsamma landmiljöer.

### 4. Skötselområden med mål och åtgärder

Reservatet har indelats i sju skötselområden:

1. Lövdominerad skog
2. Barrdominerad skog
3. Betespräglad lövskog
4. Trädbärande betesmark
5. Slätteräng och/eller betesmark
6. Småvatten
7. Anordningar för besökare

#### Skötselområde 1: Lövdominerad skog

##### *Beskrivning*

Skogen i reservatet är uppdelad på flera olika delområden och är mestadels uppvuxen på tidigare ängs- eller betesmark. Skogen är därmed sällan äldre än ca 100 år, men det finns enstaka äldre partier och träd som ofta är rester från ett mer öppet landskap. Skogen är mycket rik på trädslag, med främst ask, alm, asp och vårtbjörk men också ek, lönn, hassel, bok, oxel, gråal, klibbal, sälg, rönn, hägg, fågelbär, gran och tall. I vissa delar är inslaget av gran och tall större, antingen inkommet på naturlig väg eller genom plantering. I buskskiktet hittar man ofta t.ex. skogstry, brakved, olvon och tibast. Bland buskarna finns ofta också ett stort uppslag av unga lövträd, främst ask och asp. I fåltskiktet finns ofta ett stort inslag av hävdgynnade arter, också de spår efter tidigare markanvändning. Dock har ett antal arter etablerat sig som istället trivs i en mer sluten miljö, t.ex. skogsstarr, stinksyska, skavfräken, nästrot och hässlebrodd. Det finns också stora värden och potentiella värden i åldrande träd och i en framtida större andel död ved. Många arter av svampar, lavar, mossor, insekter och fåglar gynnas eller är beroende av äldre lövskog och död lövved, vilka är sällsynta nyckelelement i dagens svenska skogslandskap.

### *Mål*

Det övergripande målet med lövskogarna i reservatet är att de ska utvecklas, bevaras och eventuellt skötas i olika utsträckning, för att utgöra bästa möjliga grund för den befintliga och en utvecklad biologisk mångfald som är beroende av äldre lövdominerad skog. Skogarna ska vara flerskiktade och ha en varierad åldersstruktur, ett stort inslag av gamla träd och en stor mångfald av trädslag. Det ska finnas äldre träd av grova dimensioner och god förekomst av hålträd. God förekomst av död ved i form av döda grenar, torrträd, lågor m.m. i olika nedbrytningsstadier är ett viktigt inslag.

*Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:*

- Andelen ädellövträd och arter av grova träd bibehålls eller ökar.
- Andelen ädellöv är minst 50%.
- Inslaget av gran är högst 5 %.
- Det finns en kontinuerlig förnying av ädellövträd.
- Mängden död ved är minst 20 m<sup>3</sup>/ha.

### *Skötselåtgärder*

- Vid behov återkommande gallring och röjning för att gynna utvecklingen av grova och bredkroniga lövträd, av främst ask, ek och andra lövträd.
- Planteringar av gran avvecklas och överförs till lövdominerad skog.
- Inplanterad ädelgran tas bort.
- Vid behov röjning/gallring av gran.
- Utvalda kulturminnen från gruvverksamheten i Latorpsbruk och rester av äldre odling (stengärdesgårdar, odlingsrösen m.m.) synliggörs genom att främst glesa ur buskskiktet och yngre delar av trädskiktet.
- Eventuell småskalig gallring eller andra åtgärder som syftar till att gynna den biologiska mångfalden i området.
- Eventuell småskalig röjning och gallring för att säkra estetiska värden och för att skogen ska kännas trygg att vistas i.
- Vid behov småskalig röjning och gallring i kantzonen mot bebyggelsen.
- I övrigt fri utveckling.

## **Skötselområde 2: Barrdominerad skog**

### *Beskrivning*

I delar av reservatet finns bestånd med äldre, gallrad och skött skog som domineras av gran och tall. Eftersom underlaget är kalkrikt blir dessa skogar frodiga och har ett rikt innehåll av kärlväxter, mossor och svampar i fält- och bottenskikten. Man kan också se kalkpåverkan i trädskiktet i form av ett visst inslag av lövträd såsom t.ex. ek, bok och hassel. Kalkbarrskog är en av Naturvårdsverket prioriterad naturtyp för bevarande i naturreservat.

### *Mål*

Målet är en örtrik barrdominerad skog med ett stort inslag av lövträd, såsom asp, vårtbjörk, ek, bok, ask och alm. I skogen ska finnas en varierad åldersstruktur, och ett stort inslag av gamla och grova träd. God förekomst av död ved i form av döda grenar, torrträd, hålträd, lågor m.m. i olika nedbrytningsstadier är ett viktigt inslag.

*Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:*

- Andelen stora och gamla träd bibehålls eller ökar.
- Det finns en kontinuerlig förnyring av lövträd och av gran.
- Mängden död ved är minst 20 m<sup>3</sup>/ha.

*Skötselåtgärder*

- Vid behov röjning och gallring av ungskog för att gynna utveckling av artvariation och grova dimensioner.
- Eventuell småskalig gallring eller andra åtgärder som syftar till att gynna den biologiska mångfalden i området.
- Eventuell småskalig röjning och gallring för att säkra estetiska värden och för att skogen ska kännas trygg att vistas i.
- Vid behov småskalig röjning och gallring i kantzonen mot bebyggelsen.
- I övrigt fri utveckling.

### **Skötselområde 3: Betespräglad lövskog**

*Beskrivning*

Dagens skogar i reservatet är mestadels uppvuxna på tidigare ängs- eller betesmarker. En del av skogarna i området har också tidigare legat på den s.k. utmarken och varit starkt betespräglade. Skogen är därmed sällan äldre än ca 100 år, men det finns enstaka träd som ofta är rester från ett mer öppet landskap. Träd och buskar växer i dag ofta väldigt tätt och lämnar lite utrymme åt utveckling av grövre och mer bredkronade individer. I trädskiktet finns en stor mångfald av trädslag, med främst ask, alm, asp och vårtbjörk men också ek, lönn, hassel, bok, oxel, gråal, klibbal, sälg, rönn, hägg, fågelbär, gran och tall. I vissa delar är inslaget av gran och tall större, antingen inkommet på naturlig väg eller genom plantering. I buskskiktet hittar man ofta t.ex. skogstry, brakved, olvon, hagtorn och tibast. Bland buskarna finns ofta också ett stort uppslag av unga lövträd, främst ask och asp. I fältskiktet finns ett inslag av hävdgynnade arter, också de spår efter tidigare markanvändning. Det finns också stora värden och potentiella värden i åldrande träd och i en framtida större andel död ved. Många arter av svampar, lavar, mossor, insekter och fåglar gynnas eller är beroende av äldre lövträd och död lövved, vilka är sällsynta nyckelelement i dagens landskap. I skötselområde 3 gynnas den biologiska mångfald som främst är knuten till äldre och grövre lövträd och till en kontinuerlig hävd.

*Mål*

Målet är att utveckla glesa, betespräglade lövskogar med en hävdgynnad flora och fauna. I skogarna ska det finnas en varierad åldersstruktur bland träden, ett stort inslag av gamla och grova träd och en stor mångfald av trädslag. Det ska finnas äldre träd av grova dimensioner och god förekomst av hålträd. Detta uppnås genom att skogen kontinuerligt betas, röjs eller gallras för att hålla undan uppväxande sly som konkurrerar och hindrar utvecklingen av grova och bredkronade lövträd. God förekomst av död ved i form av döda grenar, torrträd, lågor m.m. i olika nedbrytningsstadier är ett viktigt inslag.

*Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:*

- Andelen lövträd och arter av grova träd bibehålls eller ökar.
- Andelen ädellöv är minst 50%.



- Inslaget av gran är högst 10 %.
- Det finns en kontinuerlig föryngring av ädellövträd.
- Krontäckning av träd och buskar är högst 75 % och minst 50 %.
- Hävdgynnade arter förekommer och är spridda i området.
- Mängden död ved är minst 20 m<sup>3</sup>/ha.

#### *Skötselåtgärder*

- Vid behov återkommande röjning och gallring för att gynna utvecklingen av grova och bredkroniga lövträd, av främst ask, ek och andra lövträd.
- Enstaka unga individer av främst ask, alm, lönn, ek, bok, lind och asp sparas kontinuerligt och tillåts växa upp.
- Blommande och bärande buskar och träd såsom oxel, hagtorn och olvon sparas och gynnas.
- Planteringar av gran avvecklas och överförs till betespräglad lövskog.
- Därefter årligt bete och/eller röjning och gallring.

### **Skötselområde 4: Trädbärande betesmark**

#### *Beskrivning*

Den trädbärande betesmarken är uppdelad på flera olika områden. Träd- och buskskikt varierar, från glest bevuxna gräsmarker med enstaka träd och buskar till marker med något tätare träd- och buskskikt. Gemensamt är att det finns spår efter tidigare eller nuvarande hävd, i form av t.ex. hävdgynnad flora i fältskiktet och/eller stora och bredkronade träd. Bland träden hittar man t.ex. stora och grova exemplar av ek, ask, alm och bok. Här finns också yngre individer som under gynnsamma förhållanden kan utvecklas och växa sig stora. I fältskiktet finns i vissa områden en rik flora som är knuten till ogödslade äldre fodermarker med längre kontinuitet. En stor del av betesmarkerna är kvävepåverkade, men kan efter hand utveckla en mer värdefull flora. Lav- och svampfloran är i flera delar rik och innehåller arter som är knutna till hävdad mark med äldre, solbelysta lövträd. För att gynna den biologiska mångfalden i reservatet på största möjliga sätt kommer flera i dag igenvuxna, men tidigare hävdade områden att restaureras eller återskapas till betesmark. Vid Grytsätters gård finns en åker, i dag i träda, som kommer att ingå i naturreservatet och hävdas genom bete. Den fungerar som en sammanbindande länk mellan andra betesmarker i området.

#### *Mål*

Målet är att bevara och återskapa betesmarker med omväxlande öppna solbelysta ytor, fristående lövträd och buskar och en del mindre dungar av lövträd. Äldre och vidkroniga träd ska stå fria från inväxande yngre träd och buskar. Trädskiktet ska vara så glest att yngre ersättare kan utveckla grova grenverk och det på så sätt bildas en kontinuitet i gamla, grova träd. På dessa gynnas och utvecklas en epifytflora av lavar, mossor och svampar. Öppna och solbelysta ytor gynnar utbredningen av den värdefulla betesmarksfloran. Spår från tidigare markanvändning, såsom vägar, odlingsrösen, gärdesgårdar och tidigare odlade ytor ska bevaras och synliggöras av hävden.

*Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:*

- Minst 90 % av arealen är väl hävdad med fast grässvål, varje år vid vegetationsperiodens slut. (Med ”väl hävdade” menas att ingen skadlig ansamling av förna förekommer vid vegetationsperiodens slut.)
- Krontäckning av träd och buskar är mellan 25 och 50 %.
- Vedartad igenväxningsvegetation förekommer inte. (Med ”vedartad igenväxningsvegetation” menas buskar och träd som har kunnat etablera sig på grund av att hävden har varit för svag.)
- Vidkroniga träd som vuxit upp i öppna solbelysta lägen, växer fria från konkurrerande träd och buskar.
- Naturliga buskarter som hagtorn och nypon sparas och gynnas där det inte missgynnar den biologiska mångfalden i stort.
- Död ved i form av döende träd och torrakor finns. Grova delar från vindfällan finns kvar i betesmarkerna på platser där de inte försvårar skötseln.
- Odlingsrösen och andra kulturlämningar är synliga och fria från igenväxning.

*Skötselåtgärder*

- Trädskiktet glesas ur så att enstaka träd kan utveckla grova grenverk.
- Buskar och sly av igenväxningskaraktär röjs bort. Blommande och bärande buskar som oxel, hagtorn och enstaka större rosbuskar sparas.
- Enstaka unga individer av främst ask, alm, lönn, ek, bok, lind och asp sparas kontinuerligt och tillåts växa upp.
- Bete eller årlig slåtter med skärande eller klippande redskap. Avslaget hö, grenar och ris transporteras bort.
- Slyröjning sker vid stenrösen och andra kulturlämningar. Naturliga buskarter sparas.

## **Skötselområde 5: Slätteräng och/eller betesmark**

*Beskrivning*

Slätterängen och/eller betesmarken är uppdelad på flera olika områden. Träd- och buskskikt varierar, från glest bevuxna gräsmarker med enstaka träd och buskar till marker med något tätare träd- och buskskikt. Gemensamt är att det finns spår efter tidigare eller nuvarande hävd, i form av hävdgynnad flora i fältskiktet. Här finns ofta också odlingsrösen, stensträngar och stengärdesgårdar som rester efter ett gammalt kulturlandskap. Bland träden hittar man t.ex. stora och grova exemplar av ek, ask, alm och bok. Här finns också yngre individer som under gynnsamma förhållanden kan utvecklas och växa sig stora. I fältskiktet finns en rik flora som är knuten till ogödslade, äldre fodermarker med längre kontinuitet och som gynnas av slåtter, eller så finns det stor potential att utveckla en sådan flora. Marken är så fri från sten att slåtter kan genomföras utan problem. Lav- och svampfloran är i flera delar rik och innehåller arter som är knutna till hävdad mark med äldre, solbelysta lövträd. För att gynna den biologiska mångfalden i reservatet på största möjliga sätt kommer några i dag igenvuxna, men tidigare hävdade områden att restaureras eller återskapas till slätteräng och/eller betesmark.

*Mål*

Välhävdade ängar med öppna solbelysta ytor omväxlande med trädbärande lövängar. I fältskiktet finns arter knutna till äldre fodermarker med lång kontinuitet. Denna

flora kommer att sprida sig till närliggande slätter på tidigare åker eller betesmark. Över fältskiktet finns ett glest bestånd med gamla lövträd och bärande buskar. Trädskiktet är så glest att unga träd kan utveckla grova grenverk och så att floran i fältskiktet inte missgynnas. På en del av träden bedrivs kontinuerlig lövtäkt. En god hävd synliggör och bevarar odlingsrösen, fossila åkrar och andra spår av tidigare markanvändning.

*Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:*

- Minst 90 % av arealen är väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut. (Med ”väl hävdad” menas att ingen skadlig ansamling av förna förekommer vid vegetationsperiodens slut.)
- Minst 30 % av arealen hävdas genom slätter.
- Vedartad igenväxningsvegetation förekommer inte. (Med ”vedartad igenväxningsvegetation” menas buskar och träd som har kunnat etablera sig på grund av att hävden har varit för svag.)
- Vidkroniga träd som vuxit upp i öppna solbelysta lägen, växer fria från konkurrerande träd och buskar.
- Naturliga buskarter som hagtorn och nypon sparas och gynnas där det inte missgynnar den biologiska mångfalden i stort.
- Död ved i form av döende träd och torrakor finns. Grova delar från vindfällan finns kvar i ängen på platser där de inte försvårar skötseln.
- Guckusko finns på minst 5 nya växtplatser.
- Odlingsrösen och andra kulturlämningar är synliga och fria från igenväxning.

*Skötselåtgärder*

- Träd- och buskskiktet glesas ur så att fältskiktet kan bilda en tät och artrik grässvål och så att enstaka träd kan utveckla grova grenverk.
- Sly av igenväxningskaraktär röjs bort. Enstaka blommande och bärande buskar, såsom oxel, hagtorn och enstaka stora rosbuskar, sparas.
- Enstaka unga individer av främst ask, alm, hassel, lönn, ek, bok, lind och asp sparas kontinuerligt och tillåts växa upp.
- Årlig slätter mellan 1 augusti och 31 augusti med skärande eller klippande redskap. Avslaget hö samlas ihop och transporteras bort. Manuell efterjustering behöver ofta göras för att nå önskat resultat.
- Efterbete kan ske efter slättern för att gynna den biologiska mångfalden.
- Bete kan ske som alternativ till slätter i sådan utsträckning att den biologiska mångfalden inte missgynnas.
- Slyröjning sker vid stenrösen och andra kulturlämningar. Naturliga buskarter som tibast, try, nypon och hagtorn lämnas.
- Vid behov sker fagning under våren. Löv, kvistar och klena nedfallna grenar kan brännas på plats. Alternativt samlas kvistar, nedfallna grenar och löv på lämplig plats där det inte försvårar skötseln.

## **Skötselområde 6: Småvatten**

*Beskrivning*

I och i direkt anslutning till reservatet finns i dag ett antal mer eller mindre permanenta småvatten. För att komplettera dessa och möjliggöra för de arter som är knutna till småvattenmiljöer att naturligt vandra in och att röra sig mellan enskilda

småvatten och mellan småvatten och landmiljöer, kan nya småvatten anläggas på flera lämpliga platser i reservatet. Ett småvatten kan anläggas i skog, betesmark eller ängsmark. Det bör vara fritt från skuggande vegetation i söder och ligga i anslutning till lämpliga landmiljöer för grodor och salamandrar. Lämpliga landmiljöer är t.ex. lövskog eller betesmark med gott om död ved, stenrösen, stengärdesgårdar och andra strukturer som används som gömställen eller för födosök. För att snabbt etablera en artrik vegetation och evertebratfauna kan vegetation hämtas och planteras in från liknande småvattenmiljöer i Latorpsområdet.

#### *Mål*

Ett antal nya småvatten ska anläggas på lämpliga platser i reservatet. Småvattnen i och i anslutning till reservatet ska länkas samman med olika landmiljöer i ett småvattenlandskap, som är gynnsamt för t.ex. större vattensalamander och andra groddjur.

*Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:*

- Det finns sammanlagt minst tio småvatten i reservatet, som sköts på så sätt att den biologiska mångfalden gynnas på största möjliga sätt.

#### *Skötselåtgärder*

- Anläggning av minst fem nya småvatten, Exempel på lämpliga platser för småvatten finns på kartan i bilaga 1.
- Vid behov förstoring, restaurering och skötsel av de fem befintliga småvattnen.
- Skuggande träd och sly av igenväxningskaraktär röjs årligen längs den södra, sydöstra och/eller sydvästra kanten av småvattnen.
- Röjning av vegetation och muddring av sediment i vattnet sker ca var tionde år, eller tidigare vid behov.

### **Skötselområde 7: Serviceanordningar för besökare**

#### *Beskrivning*

En parkering finns vid Latorpsängarnas naturreservat. Stigar och småvägar går genom området på flera ställen. I resterna efter gruvorna och bruket i Latorpsbruk finns markerade leder med informationstavlor om främst områdets kulturhistoria. I samband med detta finns också ett särskilt informationsblad framtaget. En vandringsled kan eventuellt samordnas med Sveaskogs Ekopark Kilsbergen, samt med naturreservatet Latorpsängarna. En stor parkeringsplats med informationstavla finns vid entrén till Sveaskogs Ekopark intill väg 730. Efter samråd med Sveaskog kan parkeringen eventuellt användas även till Naturreservatet Vinteråsen och en informationsskylt sätts upp i anslutning till denna. Den befintliga parkeringen vid Latorpsängarnas naturreservat kan användas som besökscentrum även för det nya reservatet. Den bör i samband med detta utvidgas något och göras säkrare ur trafiksäkerhetssynpunkt. Det vore lämpligt att samla information om de två naturreservaten tillsammans med Sveaskogs Ekopark på samma plats. En ny entré till det nya reservatet, med parkering och informationsskylt, kan anläggas strax söder om Latorps skola. På informationsskyltarna ska det finnas information om naturreservatets naturvärden, kulturvärden och historia. Särskild information om gruvan och bruket vid Latorpsbruk är lämpligt.

### *Mål*

Det övergripande målet är att besökare ska kunna orientera sig i och hämta kunskap om reservatet på plats, samt med hjälp av enklare informationsmaterial på kommunens hemsida på internet. Stigar och rastplatser som är angivna på kartan i bilaga 1 ska utvecklas och underhållas. Besökare ska kunna orientera sig i och hämta kunskap om reservatet på plats, samt med hjälp av enklare informationsmaterial på kommunens hemsida på internet. På informationsskyltar vid större ingångar ska det finnas information om naturreservatets naturvärden, kulturvärden och historik. På skyltarna ska det också finnas en karta.

*Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:*

- Parkeringar med sammanlagt minst 20 platser finns vid lämpliga ingångar till reservatet.
- Väl markerade stigar enligt bifogad karta underhålls.
- Minst fem informationstavlor i gott skick finns.
- Minst fem rastplatser i gott skick finns.
- Det finns information om naturreservatet på Örebro kommuns hemsida.

### *Skötselåtgärder*

- Informationstavlor med kartor tas fram och sätts upp.
- Informationsmaterial för Örebro kommuns hemsida tas fram och publiceras.
- Rövning och säkring av de parkeringsplatser, stigar och rastplatser som är angivna på kartan i skötselplanen.
- Farliga träd fälls vid behov in mot skogen och får ligga kvar.
- Årlig tillsyn av parkeringsplatser, stigar, rastplatser och informationstavlor.

## **4. Övrigt**

### **Jakt**

Jakt får endast bedrivas i form av skydds jakt.

### **Förvaltning**

Reservatsförvaltare är Örebro kommun.

### **Reservatsgränsmarkeringar**

Reservatets gränsmarkeringar ska underhållas i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar.

## **5. Uppföljning**

### **Uppföljning av skötselåtgärder**

Örebro kommun ansvarar för att uppföljning av syften och bevarandemål sker i samband med revidering av skötselplanen. Skötselplanen skall revideras inom fem år efter beslut, därefter var tionde år. Dokumentation och uppföljning av skötselåtgärder görs snarast möjligt efter att arbeten har genomförts.

*Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder*

<b>Skötselåtgärd</b>	<b>Var</b>	<b>När</b>	<b>Prioritet</b>	<b>Finansiering</b>
Betesdrift	3, 4	Årligen	1	Reservatsanslag Miljöstöd
Ängsbruk	5	Årligen	1	Reservatsanslag Miljöstöd
Restaurering av ängsmark	5	2008-	1	Reservatsanslag Miljöstöd
Restaurering av betesmark	3, 4	2008-	1	Reservatsanslag Miljöstöd
Röjning av gran	1	Efter behov	2	Reservatsanslag
Anläggande av småvatten	6	Senast 2015	2	Miljöstöd för anläggande av våtmark
Markering av ledsystem	Hela reservatet	Senast 2012	2	Reservatsanslag
Nya informationstavlor	Enligt karta	Senast 2012	1	Reservatsanslag
Ny informationsfolder	7	Senast 2012	2	Reservatsanslag
Uppföljning av restaureringsåtgärder	3, 4, 5	Senast ett år efter restaurering	1	Reservatsanslag
Tillsyn och underhåll av stigar, informationstavlor och bänkar.	alla	Årligen	1	Reservatsanslag

**Bilagor:**

Bilaga 1 Karta med skötselområden

Bilaga 2 Karta med besöksanordningar (kompletteras med senare och tas fram i samråd med berörda)

# Naturreseptatet

## Vinteråsen

### Skötselområden

Bil 1



#### TECKENFÖRKLARING

-  1. Lövdominerad skog
-  2. Barrdominerad skog
-  3. Betespräglade lövskog
-  4. Trädbärande betesmark
-  5. Slätteräng och/eller betesmark
-  6. Småvatten
-  Reservatsgräns

Åkermark

Halvöppen mark

Hagmark

Sumpskog

Väg

Stig

Högt / lågt staket

Tydlig / otydlig stenmur

Tydligt / otydligt dike

Odlingsröse / Sten

Källa / Ruin

Torn / Rastplats

Stor / liten ledning

Höjdkurvor 5 m



Kartan är rekognoserad och digitaliserad av  
GARPKARTOR, C-G Garpenlund under  
hösten 2009

